

Віталій Валерійович СОКУРЕНКО,

кандидат юридичних наук

(Одеський державний університет внутрішніх справ,
м. Одеса)

Вікторія Вікторівна АБЛАМСЬКА

(Харківський національний університет
внутрішніх справ, м. Харків)

ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У КРИМІНАЛЬНО ПРОТИПРАВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В КІБЕРПРОСТОРІ: ФЕНОМЕН ТА ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ

Кіберпростір у XXI столітті постає як складне й суперечливе явище: з одного боку, він відкриває значний гуманістичний потенціал, з іншого – може виступати інструментом контролю, репресій і викривлення цінностей. У цьому просторі особливого значення набуває проблема становлення свідомості неповнолітнього, адже саме тут відбувається їхня соціалізація, формування моральних орієнтирів і світогляду. Умови, в яких зростає дитина – зокрема середовище родини, держави, суспільства, вплив регіональних, культурних, інформаційних чинників – усе це безпосередньо впливає на її психоемоційний та духовний розвиток. Світ сучасних технологій і віртуальної комунікації вимагає від суспільства нової педагогіки виховання, що ґрунтується на цінностях праці, знань, моральної відповідальності, духовності й служіння спільному благу. В умовах цифрової епохи надзвичайно важливо формувати у дітей здатність до критичного мислення, сприйняття вищих ідеалів, розуміння історичного спадку,

культурної тяглості поколінь і національної ідентичності. Без підтримки з боку дорослих – через приклад, наставництво, діалог і осмислену присутність у житті дитини – слова й абстрактні заклики втрачають будь-яку силу. Саме тому освітній і виховний процес має включати морально-етичні та духовні компоненти, спрямовані на формування стійких моделей правомірної поведінки, здатності розрізняти добро і зло, критично осмислювати інформацію, протистояти деструктивним впливам кіберпростору. Ключовим завданням є вироблення в підлітків активної громадянської позиції, здатності до самореалізації через корисну діяльність і творчість. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій має слугувати не лише джерелом знань, а й інструментом виховання на прикладах моральних авторитетів, видатних особистостей, лідерів нації. Важливо створювати гуманістичний цифровий контент, що просуває ідеї добра, відповідальності, працьовитості, співпереживання та лідерства в служінні суспільству. Кіберпростір має стати простором не лише інформаційної взаємодії, але й морального зростання, духовної інтеграції, формування особистості, спроможної здійснювати свідомий внесок у розвиток як національної, так і глобальної спільноти. Лише за умов такого підходу ми зможемо виховати покоління високорозвинених, відповідальних і духовно багатих людей.

У статті визначено ключові параметри кримінологічного феномену втягнення неповнолітніх у кримінально протиправну діяльність у кіберпросторі. З'ясовано його базові детермінанти та сформовано пропозиції щодо засад протидії їх відтворенню.

Ключові слова: неповнолітні, кіберпростір, кіберзлочинність, втягнення у протиправну діяльність, інформаційні технології, віртуальна комунікація, кібербулінг, кібербезпека, Інтернет-залежна поведінка, агресія, війна, злочинність.

Постановка проблеми. Після повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року російської федерації на територію України з'явилися нові ризики, з якими дитина може зустрітись у мережі. Залучення дітей до протиправної діяльності через інтернет російськими військовими або будь-якими іншими особами є серйозною небезпекою. Процес комунікації може відбуватися різними шляхами, такими як соціальні мережі, форуми, месенджери та інші онлайн-комунікаційні засоби. Діти можуть долучитись до протиправної діяльності через інтернет з різних причин, таких як маніпуляція, шантаж, вплив групової думки, фінансова вигода, а також використання націоналістичних або ідеологічних пропагандистських методів¹. Слід відзначити, що окремою, однією з найчисельніших груп, користувачів кіберпростору, є малолітні та неповнолітні особи. В силу своїх психофізичних особливостей, дана категорія користувачів кіберпростору є

¹ Освітня онлайн-платформа від StopSexting: Війна в Україні та безпеки онлайн. URL: <https://stop-sexting.in.ua/> (дата звернення: 11.04.2025).

найбільш сприятливою для формування як позитивних, так і негативних моделей поведінки та відповідного світосприйняття. Саме в підлітковому та юнацькому середовищі значно зростає кількість правопорушень через прояви агресивної поведінки. Сучасні малолітні та неповнолітні особи, формують свої світоглядні орієнтири, в тому числі моделі поведінки, не лише з родинних стосунків чи зі стосунків з однолітками. Ці моделі, навіть в більшості алгоритми поведінки, закладаються через засоби та символи кіберпростору. Змістовний аналіз публікацій Інтернет-ресурсів, насамперед соціальних мереж, свідчить про переважання інформації і повідомлень з ознаками насильства і жорстокості (вбивства, самогубства, ДТП та інше). Найчастіше, при подачі фактів убивства, насильства, прояву жорстокості тощо, інформація занадто деталізується, особливо, щодо способів скоєння того чи іншого виду правопорушень. Звідси, проблематика регулювання прав дитини в кіберпросторі є вкрай важливою через необхідність окреслення деяких проблемних питань, що виникають при здійсненні міжнародно-правового регулювання використання інформаційних можливостей кіберпростору дітьми та молоддю. Дана проблема особливо турбує громадськість, батьків та законотворців, як на міжнародному, так і на національному рівнях¹. За словами І. І. Припхан, І. І. Артемович, у будь-якій цивілізованій державі піклування про молодь є запорукою майбутнього успішного розвитку як самого суспільства, так і держави загалом. В Україні на сучасному етапі створено низку інституцій, спрямованих на захист прав і свобод громадян, проте особливої турботи з боку держави потребують саме неповнолітні – найбільш вразлива категорія населення. Стрімкі темпи розвитку науково-технічного прогресу та впровадження в життя його досягнень зумовлюють появу нових видів злочинів. Розв'язання державотворчих питань, пов'язаних із впорядкуванням інформаційного простору в Україні передбачає поєднання класичних форм захисту неповнолітніх від негативної інформації в мережі Інтернет (нормативно-правове регулювання, судовий захист тощо) з новими для України формами, зокрема «моделлю саморегуляції» в правовій сфері².

Злочинність неповнолітніх досліджена у працях О. М. Бандурки, І. В. Кріцака, О. М. Литвинова, І. Г. Луценко, Ю. В. Орлова, Т. А. Шевчук, А. М. Яценка та багатьох інших знаних науковців, кримінологів нашої держави. Водночас проблема втягнення дітей у кримінально протиправну діяльність у кіберпросторі лишається вельми гострою та принципово не вирішеною.

Мета статті – надати опис і пояснення феномену втягнення неповнолітніх у кримінально протиправну діяльність у кіберпросторі,

¹ Лисенко О. М. Міжнародно-правове регулювання прав дитини в кіберпросторі. *Соціологія права*. 2016. № 3 (18). С. 26

² Припхан І. І., Артемович І. І. Правовий механізм захисту неповнолітніх від негативного впливу інформації в мережі Інтернет. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право*. 2014. Вип. 24. Т. 3. С. 105

запропонувати базові засади протидії цим практикам.

Виклад основного матеріалу.

Онлайн-злочини проти дітей: реальний стан справ. За статистичними даними, наведеними Організацією Об'єднаних Націй і ЮНІСЕФ, в онлайн-просторі постійно діє понад 750 тисяч осіб, які здійснюють різні правопорушення проти дітей¹. Щоденно з'являється більше ніж 200 нових зображень дитячої порнографії, а загальна кількість веб-ресурсів такого змісту перевищує 4 мільйони, засвідчуючи тенденцію до постійного зростання². Такі обставини потребують вдосконалення кримінально-правових норм, а також адаптації криміналістичних методик до нових форм злочинної діяльності³.

Медіапростір та кібербулінг в орбіті сучасної молоді. О. М. Лисенко найбільш поширеним порушенням прав дитини у кіберпросторі вважає кібербулінг, порнографію, насильство, грумінг, пропаганду расової ненависті, формування психічної залежності від онлайн-ігор та онлайн-шахрайство⁴. За даними Державної служби статистики України, у 2020–2021 рр. від навмисного самоушкодження померли по 94 дитини. Водночас, за оперативними даними обласних військових адміністрацій, у 2022 році було здійснено 127 спроб самогубства серед дітей, а станом на 15 листопада 2023 року сталося 116 випадків дитячих суїцидів за неповний рік⁵. Серед основних причин суїцидів неповнолітніх часто називають кібербулінг. Кібербулінг – залякування, що відбувається з допомогою цифрових пристроїв, таких як мобільні телефони, комп'ютери та планшети⁶. Бачимо, що медіапростір дедалі більше наповнюється історіями про цькування дітей та молоді через Інтернет. І нерідко це призводить до страшних чи навіть фатальних наслідків. Разом з тим, аналіз судової практики, засвідчує, що далі розголосу у ЗМІ чи Facebook справа, як правило, не заходить⁷. Звідси, важливим є всесторонній розгляд досвіду соціального та правового регулювання цієї проблеми.

Кіберпростір/кібербезпека/кіберзлочинність за сучасних умов та існуючі загрози для дітей. Відповідно до п. 11 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України»: «кіберпростір

¹ Організація Об'єднаних Націй. URL: <https://unic.un.org>. (дата звернення: 07.09.2024).

² Ngo V. M., Gajula R., Thorpe C., McKeever S. Discovering child sexual abuse material creators' behaviors and preferences on the dark web. Child Abuse & Neglect. 2024. 147 p. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2023.106558>.

³ Єфтеній С. В. Напрямки інноваційного розвитку методики розслідування кримінальних правопорушень проти дітей в умовах цифровізації. Legal Bulletin, 2024. № 13. С. 92. DOI: <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2024-13-A13>.

⁴ Лисенко О. М. Міжнародно-правове регулювання прав дитини в кіберпросторі. Соціологія права. 2016. № 3 (18). С. 28.

⁵ Моніторинг випадків суїцидів серед дітей. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/monitoring-vipadkiv-suyicidiv-sered-ditej. (дата звернення: 29.04.2024).

⁶ Кібербулінг – що це та як це зупинити? UNICEF. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/cyberbullying> (дата звернення: 29.04.2024).

⁷ Сперкач Н. А., Ковбасюк В. С. Напрями запобігання кіберзлочинності та вдосконалення правового регулювання захисту прав людини у кіберпросторі. Аналітичне-порівняльне правознавство. 2024. № 6. С. 789

– це середовище (віртуальний простір), що надає можливості для здійснення комунікацій та/або реалізації суспільних відносин, утворене в результаті функціонування сумісних (з'єднаних) комунікаційних систем та забезпечення електронних комунікацій з використанням мережі Інтернет та/або інших глобальних мереж передачі даних»¹. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» дає таке визначення: «Кібербезпека – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі»².

Кіберзлочинність є однією з найсерйозніших проблем сучасного кіберпростору, особливо в контексті постійних кібератак рф. За даними Департаменту кіберполіції у 2023 році було виявлено понад 3600 випадків кіберзлочинів³. Натомість у 2022 році таких кримінальних правопорушень було зареєстровано понад дві тисячі, а у 2021 році – всього 147 кіберінцидентів⁴. Як бачимо, з початком повномасштабного вторгнення, кіберзлочинність стрімко зростає, що вимагає посиленої уваги та вдосконалення заходів для її стримування⁵.

За словами О. П. Костецької, сьогодні майже 50 % населення планети має доступ до глобальної мережі. В Україні проникнення інтернету уже перевищує 60 %. За швидкістю доступу домашнього користувача до Інтернету, Україна випереджає Європу та посідає 4 місце серед 198 країн світу. Особливо безпечне користування Інтернетом стосується підростаючого покоління. Нині значна частина життя наших дітей «проходить» в Інтернеті, майже кожен учень має аккаунт в соціальній мережі, використовує Інтернет для навчання та розваг. Усі організації використовують глобальну мережу для збору, обробки, зберігання та обміну великою кількістю інформації. Чим більше цифрової інформації, тим частіше вона використовується. Тут, постає питання захисту інформації для державної безпеки та економічної стабільності. Кіберзагрози існують повсюди, де застосовуються інформаційні технології⁶. Кіберпростір став

¹ Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII: станом на 4 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 29.04.2024).

² Комп'ютерна безпека. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%27%D1%8E%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0_%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0.

³ За 2023 рік кіберполіція виявила понад 3600 кіберзлочинів. Суспільне Новини. URL: <https://suspihne.media/673484-za-2023-rik-kiberpolicia-viavila-ponad-3600-kiberzlociniv/>

⁴ 41 млн. підозрілих подій та 147 кіберінцидентів, – річний звіт ДЦКЗ. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/321f4bf8>.

⁵ Сперкач Н. А., Ковбасюк В. С. Напрями запобігання кіберзлочинності та вдосконалення правового регулювання захисту прав людини у кіберпросторі. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2024. № 6. С. 787.

⁶ Костецька О. П. Кібербезпека дітей в інтернеті // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи : Матеріали III Міжнародної науково-практичної

невід'ємною частиною повсякденного життя людей. Інтернет та цифрові технології суттєво змінили спосіб комунікації, здійснення комерційних операцій, надання освітніх та адміністративних послуг. З кожним роком кількість користувачів Інтернету зростає, а разом із цим збільшується обсяг даних, що передаються та зберігаються у цифровому форматі¹.

Інтернет-залежна поведінка підлітків: які її причини? Т. М. Дзюба наголошує, що існує прямий зв'язок між видами реакцій агресивності та інтернет-залежною поведінкою підлітків. Це можна пояснити реальною схильністю підлітків потрапляти в небезпечні ситуації внаслідок виявленої ними агресії у формі нападів або провокуючої поведінки (припинення, знущання, оббріхування тощо). Для підлітків з інтернет-залежною поведінкою віртуальний простір виступає місцем самореалізації своїх властивостей, але така самореалізація може мати й антисуспільну спрямованість, у межах якої виявлятиметься агресивність до окремих користувачів, навмисно створюватимуться або провокуватимуться конфліктні ситуації тощо. Поряд із тим, існує інша група підлітків, схильних до залежної поведінки. Таким підліткам властива моральна нормативність, відсутність відчуття соціальної підтримки й залученості до соціуму. Через це вони шукають підтримки в інтернет-середовищі й мають високі показники залучення до інтернет-простору, що може вказувати на їхню схильність до інтернетзалежної поведінки². Сьогодні, Інтернет-залежність має серйозну загрозу для психічного та фізичного здоров'я підлітків. Така залежність сприяє формуванню цілої низки психологічних проблем: конфліктної та агресивної поведінки, хронічних депресій, надання переваги віртуальному простору перед реальним життям, труднощів адаптації в соціумі, втрати здатності контролювати час перебування за комп'ютером, виникнення почуття дискомфорту за умови відсутності можливості користування Інтернетом. Одним із серйозних наслідків інтернет-залежності підлітка є віртуальна агресія, яка виникає на основі певного психічного стану і визначає особливості його поведінки у реальному і віртуальному світах. Психологічними причинами віртуальної агресії підлітка є: інстинкт самозахисту, фрустрація, бажання домінувати, комплекси, слабкість гальмівних центрів тощо. Нині в Україні залишаються маловивченими проблеми патологічної схильності до використання комп'ютерних артефактів у підлітковому середовищі. Серйозного вивчення вимагають також питання безконтрольного їх використання, що супроводжується недооцінюванням небезпеки, яка за цим стоїть. Тому доцільним є впровадження системних заходів, спрямованих на формування у підлітків безпечної поведінки в інтернет-мережі, проведення

інтернет-конференції (м. Тернопіль, 5 квітня 2019). Тернопіль, 2019. С. 24

¹ Сперкач Н. А., Ковбасюк В. С. Напрями запобігання кіберзлочинності та вдосконалення правового регулювання захисту прав людини у кіберпросторі. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2024. № 6. С. 786.

² Дзюба Т. М. Віртуальна агресія як результат інтернет-залежної поведінки підлітків. *Вісник післядипломної освіти. Серія : Соціальні та поведінкові науки*. 2017. Вип. 3. С. 75.

просвітницької роботи з цією категорією учнів¹.

Міжнародно-правові аспекти захисту прав дитини. У 1959 р. ООН прийняла спеціальний документ з питань захисту такої особливо вразливої категорії осіб як діти – Декларацію прав дитини, в якій проголошені соціальні і правові принципи, що стосуються захисту і благополуччя дітей. Зокрема, у преамбулі цього документу відзначається: «...приймаючи до уваги, що дитина, через її фізичну, розумову незрілість, має потребу в спеціальній охороні й турботі, включаючи належний правовий захист, як до, так і після народження». Декларацією дається визначення поняття дитина, якою є «кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до цієї особи, вона не досягає повноліття раніше». Основним правовим принципом захисту дітей є рівність прав усіх дітей. Перелічені в документі права повинні визнаватися за усіма дітьми, без будь-яких винятків та обмежень. Права дітей потребують спеціального захисту, включаючи «належний правовий захист як до, так і після народження». Принцип такого спеціального захисту прав дітей діє й у таких екстремальних ситуаціях, як, наприклад, позбавлення волі неповнолітнього за скоєння злочину, а також у разі призначення та відбування покарання².

Так, на початку 2016 р. питання про захист прав дітей, дотримання законних інтересів неповнолітніх, які вимушено залишили свою країну, набуває дедалі масового і трагічного характеру в Європі. Поліцейська служба Європейського Союзу (Європол) надала дані про те, що більше ніж 10 тисяч дітей, які прибули в Європу без супроводу дорослих, пропали безвісти за останні 2 роки. Як зазначено в доповіді, діти зникли вже після реєстрації в установах Європейського Союзу (далі – ЄС). За минулий рік у Європу, за даними організації Save the children, прибули 26 000 дітей без супроводу дорослих. Європол говорить про 270 000 – 27% від усього потоку мігрантів. Їхня доля залишається одним із найгостріших питань під час вирішення кризи біженців. Європол звертає увагу влади тих країн, через які лежить так званий Балканський маршрут, на проблеми зі зникненням дітей, закликаючи їх бути більш уважними як до самих неповнолітніх біженців, так і до діяльності кримінальних груп у регіоні³.

Необхідність правового регулювання кіберпростору: важливі рекомендації. Чи можливо захистити право на повагу до своєї гідності у кіберпросторі? Це питання, по суті, є неврегульованим в українському законодавстві. Інтернет «перенасичений» мовою ворожнечі – кібербулінгом, пропагандою насильства, різного роду нетерпимістю⁴. Правовий механізм

¹ Дзюба Т. М. Віртуальна агресія як результат інтернет-залежної поведінки підлітків. *Вісник післядипломної освіти. Серія : Соціальні та поведінкові науки*. 2017. Вип. 3. С. 75

² Декларація прав дитини 1959 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384

³ 10,000 unaccompanied refugee children are missing in Europe. URL: <http://www.independent.co.uk/news/world/10000-unaccompanied-refugee-children-are-missing-in-europe-a6845081.html>.

⁴ Сперкач Н. А., Ковбасюк В. С. Напрями запобігання кіберзлочинності та вдосконалення правового регулювання захисту прав людини у кіберпросторі. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2024. № 6. С. 789.

захисту неповнолітніх від негативної інформації в кіберпросторі доцільно розглядати у статистичному та динамічному аспектах. У першому випадку він є визначеною в Конституції й законах України системою норм, що закріплює правові засади захисту неповнолітніх від негативного впливу інформації в мережі Інтернет, їх гарантії, а також органи державної влади, місцевого самоврядування та інші інституції держави та громадянського суспільства, діяльність яких спрямована на створення необхідних умов для повного й ефективного захисту прав неповнолітніх в Україні. У динамічному зрізі правовий механізм захисту неповнолітніх від негативного впливу інформації в мережі Інтернет виступає як безперервний процес, що обумовлюється діяльністю уповноважених суб'єктів – державних органів та органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян щодо створення необхідних умов для ефективного захисту неповнолітніх¹.

Н. А. Сперкач, В. С. Ковбасюк наголошують, що сьогодні у кіберпросторі порушується низка людських прав, серед основних – право на приватність, право на інформацію, право на повагу до своєї гідності та інші. Саме тому, постає необхідність у комплексному підході до вдосконалення захисту прав людини у кіберпросторі. Звідси, важливо впроваджувати ефективні механізми запобігання порушень прав людини у кіберпросторі, як, наприклад, інститут майнової відповідальності за кібербулінг. Так, для ефективного впровадження цього механізму, необхідно розробити дієві інструменти ідентифікації винних осіб, що часто є складним завданням через анонімність в Інтернеті. Важливим є вдосконалення заходів для стримування та запобігання будь-яким проявам кіберзлочинності, зокрема запобігання кібершахрайствам, кібертероризму й загалом забезпечення належного рівня кібергігієни громадян у кіберпросторі. Обізнаність і освіта є ключовими в цьому аспекті. Ніхто не застрахований від загрози кібербулінгу, тому поінформованість породжує профілактику. Важливо реалізовувати освітні ініціативи, спрямовані на підвищення рівня обізнаності користувачів про їхні права та способи захисту в Інтернеті. Потрібно розробити та активно впроваджувати Стратегію цифрового громадянства. Так, існують заходи безпеки, що повинні знати всі, хто використовує цифрові пристрої. Від скидання паролів до вимкнення обміну даними про місцезнаходження. Тобто кожна особа повинна розуміти необхідність збереження налаштувань свого облікового запису та захисту конфіденційності й особистої інформації, щоб запобігти можливим ризикам та загрозам в кіберпросторі. Держава повинна бути зацікавлена у впровадженні ефективної інформаційної політики у сфері кіберзахисту прав людини. Реалізація таких заходів сприятиме зниженню ризиків, пов'язаних із порушенням прав людини у кіберпросторі та створить умови для безпечного і захищеного використання ІКТ у повсякденному житті кожної

¹ Припхан І. І., Артемович І. І. Правовий механізм захисту неповнолітніх від негативного впливу інформації в мережі Інтернет. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право*, 2014. Вип. 24. Т. 3. С. 105.

людини¹.

І. І. Припхан, І. І. Артемович наголошують, що правовий механізм захисту неповнолітніх від негативного впливу інформації в мережі Інтернет – це система правових засобів, за допомогою яких усуваються негативні чинники, що можуть завдати шкоди фізичному, інтелектуальному, моральному та психологічному розвитку дітей, та відновлюється правове становище у випадку порушення законодавства в даній сфері. Дана проблематика особливо важлива в питанні державного контролю інформаційного простору. Звідси, доречно було б створити спеціальний позавідомчий орган з орієнтованою назвою «Національний комітет захисту прав неповнолітніх у кіберпросторі», який би опікувався питанням державного контролю у сфері захисту неповнолітніх від негативного впливу інформації в мережі Інтернет. Саме цей орган повинен визначати пріоритетні напрямки державної політики у вищезазначеній сфері. Доцільно створити громадську Організацію безпечного Інтернету, яка б діяла переважно на волонтерських засадах та сприяла викоріненню в Інтернеті небезпечної для дітей інформаційної продукції. У цьому контексті варто організувати постійну гарячу лінію для інформування інтернет-провайдерів про помічені користувачами Інтернету веб-сторінки з такою інформацією. Своєю чергою, громадським організаціям спільно з інтернет-провайдерами необхідно розпочати розробку Етичного кодексу українського Інтернету²

Неповнолітні – найбільш вразлива категорія населення, що потребують особливого захисту з боку суспільства та держави. Неповнолітні становлять одну з найцінніших і, водночас, найбільш уразливих категорій населення. Їхня роль у сучасному світі є надзвичайно важливою, адже саме молодь формує майбутнє українського народу/нації. Кожен індивідуум живучи у суспільстві впродовж свого життя пересікається з величезною кількістю людей, тому не знаємо в які країни доля нас кине, яку місію прийдеться виконати у цьому житті і як наш світогляд вплине на інших. Сьогодні можна говорити про важливість формування свідомості неповнолітнього у цивілізаційних масштабах. В умовах трансформаційних процесів, які зараз переживає Україна, зокрема в контексті реформ у сфері правосуддя та інформаційної безпеки, спостерігається тривожна тенденція – зниження віку осіб, які вчиняють правопорушення, особливо у сфері кіберзлочинності. Кіберпростір, що стрімко розвивається в умовах інформаційно-технічного прогресу, відкриває нові можливості як для розвитку особистості, так і для потенційної віктимізації дітей. Неповнолітні дедалі частіше стають об'єктами маніпуляцій, залучення до протиправної діяльності, кібербулінгу, експлуатації, поширення деструктивного контенту

¹ Сперкач Н. А., Ковбасюк В. С. Напрями запобігання кіберзлочинності та вдосконалення правового регулювання захисту прав людини у кіберпросторі. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2024. № 6. С. 789.

² Припхан І. І., Артемович І. І. Правовий механізм захисту неповнолітніх від негативного впливу інформації в мережі Інтернет. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право*, 2014. Вип. 24. Т. 3. С. 107–108.

тощо. Нагальною є потреба у впровадженні дієвих, національно-орієнтованих і відповідних до міжнародних стандартів, механізмів правового захисту дітей у цифровому середовищі. Захист прав дітей у кіберпросторі має здійснюватися через створення ефективної системи кібербезпеки, у тому числі шляхом запровадження спеціалізованих державних центрів, розробки технічних та юридичних механізмів фільтрації шкідливої інформації, розвитку цифрової грамотності дітей, батьків і педагогів, а також через формування загальної культури відповідальної онлайн-поведінки. Необхідним є впровадження систем моніторингу та реагування на інциденти, з урахуванням вікових, психологічних та соціальних особливостей неповнолітніх. При цьому держава має не лише забезпечити належне нормативно-правове регулювання інформаційного простору, а й сформувати середовище, де цифрова безпека дитини стане пріоритетом на всіх рівнях – від законодавчого до інституційного та побутового. Важливу роль відіграє також розвиток саморегуляційних моделей участі самих дітей у формуванні безпечного інформаційного середовища, а також посилення їхньої свідомості, критичного мислення та здатності протистояти загрозам у мережі. Лише за умови комплексного/компетентнісного підходу – поєднання зусиль держави, громадянського суспільства, міжнародних партнерів, батьків і самих дітей – можливо забезпечити належний рівень захисту прав неповнолітніх у цифрову епоху.

Як уникнути деформації моральних, духовно-культурних цінностей молоді? Основне призначення правової держави полягає у надійному захисті прав, свобод та інтересів людини і громадянина. З цією метою необхідно сформувати відповідний механізм реалізації цих прав і свобод та засоби їх захисту. Без сумніву, неповнолітні потребують особливої уваги та турботи з боку суспільства в процесі реалізації їхніх прав та свобод. Потреба в захисті неповнолітніх від негативної інформації в мережі Інтернет зумовлює необхідність дослідження правового механізму захисту дітей, який слід розглядати як систему правових засобів, за допомогою яких можна уникнути деформації моральних цінностей підростаючого покоління¹. Справді, у контексті розвитку правової держави ключовим завданням є забезпечення ефективного правового регулювання з метою захисту прав, свобод та законних інтересів неповнолітніх, які активно взаємодіють з цифровим середовищем. Сьогодні діти та підлітки проводять значну частину свого часу в інформаційному просторі, зокрема в соціальних мережах, на медіа-платформах та у віртуальних іграх. Така глибока інтеграція в цифрове середовище несе як нові можливості, так і серйозні виклики – зокрема, зростання ризиків інформаційної залежності, ігрової адикції, впливу токсичного контенту, «TikTok-манії» та інших проявів цифрової девіантності. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба у формуванні ефективного міжсекторального механізму захисту дітей в

¹ Там само. С. 105

інтернет-просторі, який має базуватися на принципах балансу між правами неповнолітніх, батьківськими повноваженнями та обов'язками держави. Необхідно впроваджувати інструменти моніторингу та раннього інформування батьків про потенційно-небезпечну онлайн-поведінку дитини, що дозволить вчасно реагувати на ризики цифрової віктимізації. Звідси, особливої уваги потребують дослідження і розробка правових механізмів, що дозволяють ефективно регулювати взаємовідносини в трикутнику «дитина – батьки – цифрове середовище». Йдеться не лише про юридичні засоби, а й про впровадження морально-етичних, духовно-культурних та освітніх заходів, що сприятимуть формуванню критичного мислення, стійкої правової свідомості та ціннісного світогляду молодого покоління. Сьогодні як ніколи важливо запобігти деформації правових і моральних орієнтирів у підлітків, зберегти й утверджувати високі духовні, гуманістичні та культурні цінності як фундамент сучасного демократичного суспільства. Захист неповнолітніх у цифрову епоху має бути всеосяжним, системним і відповідати сучасним міжнародним стандартам у сфері прав людини, інформаційної безпеки та цифрової етики.

Державний правовий та суспільний механізм захисту неповнолітніх від протиправних впливів та необхідність його розвитку. У сучасному цифровому світі захист неповнолітніх у кіберпросторі є однією з найважливіших складових національної безпеки, соціальної стабільності та сталого розвитку суспільства. Зважаючи на стрімке поширення інформаційних технологій та зростання обсягів контенту, що циркулює в Інтернеті, виникає нагальна потреба у формуванні комплексного, ефективного механізму запобігання негативному впливу деструктивної інформації на свідомість і розвиток особистості дитини. Кіберпростір здатен як сприяти самореалізації, навчанню та саморозвитку неповнолітніх, так і становити серйозну загрозу через вільний доступ до інформації, що містить жорстокість, насильство, пропаганду залежностей, маніпулятивний контент тощо. Цей виклик потребує не лише якісного й кількісного моніторингу цифрового середовища, а й належного нормативно-правового регулювання, встановлення чітких стандартів поведінки в інтернеті, формування відповідних заборон, дозволів і засобів правового впливу. Забезпечення інформаційної безпеки дітей має ґрунтуватися на міжсекторальній взаємодії. Необхідною є консолідація зусиль державних органів влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, освітніх інституцій, релігійних організацій, медіа, бізнесу, зрештою всього громадянського суспільства. Така співпраця дозволить створити сприятливе середовище для всебічного розвитку дітей на засадах гуманізму, духовності, культури та моральних цінностей. Особливу увагу слід приділити розробці державної стратегії кіберзахисту неповнолітніх, що передбачатиме як профілактичні, так і оперативно-реагувальні заходи. Доцільним є створення спеціалізованого уповноваженого органу або інституції, відповідальної за координацію заходів із захисту прав дітей у цифровому середовищі. Такий орган повинен

взаємодіяти з міжнародними партнерами, дотримуючись світових стандартів, зокрема Конвенції ООН про права дитини та Керівних принципів ООН щодо діяльності у сфері прав дитини/людини. Крім того, важливу роль у цьому процесі відіграє формування національної цифрової культури. Йдеться не лише про обмеження доступу до шкідливого контенту, цифрову грамотність, критичне мислення, медіаосвіту, духовно-культурне збагачення через гуртки, творчі студії, православні чи етно-національні школи, молодіжні платформи та інші інституції. Необхідно враховувати ментальні, етнокультурні та регіональні особливості, будуючи політику захисту дітей із урахуванням генетичних і соціокультурних коренів. Також слід зміцнювати роль родини, адже саме батьківський контроль, виховання, регулярна участь у житті дитини, духовна підтримка та моральне орієнтування здатні найкраще убезпечити її від небезпек кіберпростору. У цьому контексті правові, державні та громадянські механізми повинні утворювати єдину інтегровану систему ефективного захисту неповнолітніх. Лише системний, скоординований підхід, що охоплює як національний, так і місцевий рівні, дозволить створити умови для безпечного інформаційного середовища, в якому кожна дитина зможе вільно розвиватися, навчатись, пізнавати світ і реалізовувати свій потенціал.

Формування інституцій захисту дитини від згубних впливів. У правовому механізмі захисту неповнолітніх від негативного впливу інформації в мережі Інтернет доцільно виокремити такі елементи: - *нормативний*: а) нормативно-матеріальний – право на захист дітей, право на інформаційний простір, вільний від матеріалів, що можуть завдати шкоди фізичному, інтелектуальному, моральному чи психологічному стану дитини; б) нормативно-процесуальний – деталізована процедура захисту неповнолітніх від негативного впливу інформації, визначена нормами процесуального права, закріпленими в приписах законодавчих актів. Саме процес має важливе значення для охорони та захисту прав людини, найсуттєвішими у будь-якому законі є процесуальна технологія дії закону, правовий механізм регулювання та захисту цінностей, що охороняються законом; 2) *інституційний елемент* – система державних органів, які офіційно наділені повноваженнями охороняти, сприяти реалізації та захищати (в разі порушення) права неповнолітніх від можливих негативних наслідків інформації з кіберпростору¹. У сучасному світі, де цифрове середовище стало невід'ємною частиною життя кожної дитини, надзвичайно важливо забезпечити ефективні механізми їхнього захисту в кіберпросторі. Вирішальну роль у цьому відіграє інститут громадянського суспільства, який має бути активно залучений до формування нормативно-правових засад, що гарантують безпеку неповнолітніх в інформаційному просторі. Йдеться не лише про законодавче забезпечення, а й про впровадження ефективних найрізноманітніших технологій для захисту

¹ Припхан І. І., Артемович І. І. Правовий механізм захисту неповнолітніх від негативного впливу інформації в мережі Інтернет. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2014. Вип. 24. Т. 3. С. 105.

дітей, створення безпечного інформаційного середовища та формування культури відповідального користування Інтернетом. Одним із ключових напрямів у цьому спектрі має стати розробка програм попередження ризикованої поведінки дітей у мережі, з акцентом на просвітницьку діяльність для батьків. Контроль із боку дорослих не має перетворюватися на тотальний нагляд, але повинен бути обґрунтованим, обережним і таким, що базується на повазі до прав дитини, включаючи її право на інформацію та вільний розвиток. Особливу увагу слід приділяти балансу між цифровими технологіями та «живим» інтелектуальним дозвіллям. Стимулювання читання друкованих книг, створення сприятливого середовища в бібліотеках, формування інтересу до літератури – усе це є складовими розвитку духовного, морального та інтелектуального потенціалу дитини. Регулярне перебування в бібліотеках, у середовищі тиші й знань, сприяє формуванню самостійного мислення, критичної оцінки інформації, внутрішньої зрілості. Комплексна система захисту має також охоплювати фізичний, психологічний і моральний добробут дитини, її здоров'я в універсальному значенні. Законодавчо мають бути закріплені чіткі гарантії безпеки в цифровому середовищі, включно з механізмами запобігання кібербулінгу, пропаганді насильства, суїцидальним заклинам, шкідливому контенту. Процедури захисту мають бути не декларативними, а ефективними – з належною процесуальною технологією реалізації прав людини. Невід'ємним елементом безпеки є також інституційна підтримка. Громадські організації, державні установи, приватні підприємства мають об'єднувати зусилля для фінансування та впровадження програм, спрямованих на формування високорозвиненого цифрового суспільства дітей. Саме молодь сьогодні – це потенційні лідери завтра. І те, як ми сьогодні інвестуємо в їхній розвиток, наскільки ефективно адаптуємо та впроваджуємо принципи безпеки, залежить наше спільне майбутнє. Особливої актуальності набуває створення якісного, емоційно значущого контенту – інформаційних роликів, мультимедійних програм, у яких за допомогою інструментів штучного інтелекту, етичних алгоритмів і духовних наративів формується світогляд дитини, її чутливість до Добра, прагнення допомагати іншим, чинити справедливо, формувати навколо себе безпечне середовище. Як бачимо, безпечне інтернет-середовище для неповнолітніх – це не лише технологічне, але й глибоко ціннісне явище. Воно вимагає єдності правових, інституційних, культурних і моральних засад, спільної відповідальності держави, суспільства й кожної родини. Лише за умови такого інтегрованого підходу ми зможемо забезпечити гармонійний розвиток дитини в умовах цифрової доби.

Чому світ такими великими темпами змінюється та як він впливає на дитину? Сучасний світ стрімко змінюється, і особливо це стосується кіберпростору, який останні десятиліття радикально трансформував усі сфери життя людини. Цифрова реальність, зокрема її вплив на свідомість неповнолітніх, породжує цілу низку нових викликів, що потребують ґрунтовного наукового осмислення та ефективних правових

механізмів реагування. Сьогодні перед нами постає завдання формування безпечного, вільного, але відповідального цифрового середовища, де свобода не перетворюється на всездозволеність, а ґрунтується на внутрішній моральній зрілості й усвідомленні меж дозволеного. Правові доктрини, концепції та міжнародні декларації покликані відповідати не лише технічним реаліям XXI століття, а й втілювати ідеали духовного та морального розвитку людини. Неповнолітній має зростати в розумінні того, що свобода – це не лише можливість вибору, а й відповідальність за наслідки цього вибору. Виховання у свідомості дитини розуміння обмежень як умови для досягнення високих ідеалів людяності – шлях до формування глибоко етичної особистості, здатної до самодисципліни та духовного зростання. Інтернет, соціальні мережі та штучний інтелект сьогодні не лише інформують, а й формують – часто неусвідомлено – ментальність молоді, затьмарюючи її здатність до саморефлексії, співпереживання, духовної глибини. У цьому сенсі надзвичайно важливо забезпечити баланс між технічним прогресом і духовною безпекою, що включає повернення до природи, фізичної праці, до живого спілкування з навколишнім світом. Це – джерела внутрішньої гармонії, які допомагають абстрагуватись від інформаційного тиску і відчувати себе живою істотою, наділеною «Душею, Тілом і Духом». Держава, громадянське суспільство, міжнародні організації мають об'єднати зусилля задля формування правової моделі цифрового середовища, яке б водночас забезпечувало права дитини, захищало її від загроз та сприяло розвитку критичного мислення, духовної стійкості й ідентичності. Особливої актуальності набуває підтримка національної самобутності, мови, культури в умовах мультикультурного обміну та глобалізації. Світове павутиння має бути інструментом пізнання, а не втрати себе. Технологічна революція вимагає нового рівня екології мислення – здатності не лише «споживати» інформацію, а й трансформувати її в мудрість, в очищення простору навколо нас. Ми повинні виховувати покоління, здатне протистояти «інформаційному забрудненню», яке проникає в мову, у побут, у свідомість – і шукати шляхи до очищення через моральні вчинки, добрі слова, через сповідання істини перед собою, ближніми й Богом. Людина – це частинка всесвіту, і кожна добра думка, кожне благородне слово здатні змінювати світ. Як праведник здатен врятувати ціле село/місто/державу, так і духовно міцна особистість може змінити хід подій у своєму середовищі, у своїй країні. Саме тому надзвичайно важливо в умовах гіперінформаційного світу не втратити свого внутрішнього ядра, своєї автентичності та образу, в якому відображена вища людська місія – бути провідником світла, правди, справедливості й Добра. Саме з таких людей формується гармонійне, міцне, духовно зріле суспільство.

Як ми можемо впливати на вікові цензи з позицій безпеки кіберпростору. У сучасних умовах стрімкого розвитку цифрових технологій надзвичайно актуальним є формування чітких, юридично визначених норм, які б регулювали поведінку неповнолітніх у кіберпросторі. Декларативні та

доктринальні положення мають отримати належне нормативно-правове оформлення – у вигляді декларацій, концепцій, стратегій, програм, законів, підзаконних нормативно-правових актів, які становитимуть собою ефективні правові конструкти. Їх призначення – захистити дитину в цифровому середовищі, забезпечуючи баланс між свободою інформації та безпекою. Це питання набуває особливої ваги у контексті захисту моральних, психоемоційних і духовних основ розвитку особистості. Враховуючи приклади з міжнародної практики, зокрема політику Китаю щодо обмеження доступу до шкідливого контенту, батьківського контролю, цензурування окремих елементів кіберпростору, бачимо, що держави активно вибудовують ефективні механізми впливу на інформаційне середовище з метою недопущення руйнівних процесів, таких як лихослів'я, мова ворожнечі, порнографія, ігрова залежність, цифрова дезорієнтація тощо. Разом із тим надзвичайно важливо зберегти одне з фундаментальних прав людини – свободу слова. При цьому слід пам'ятати, що свобода є найвищою соціальною цінністю держави. Проте ця свобода не може бути абсолютизованою: вона повинна мати правові межі, що захищають неповнолітніх від її деструктивних проявів. Правова конструкція в цьому контексті має ґрунтуватися на принципі доцільного балансу між правами дитини та суспільною безпекою. Окрема увага повинна бути приділена віковій специфіці розвитку дитини. Науково доведено, що на кожному етапі вікового зростання – психіка дитини змінюється, тому доступ до інформації має бути відповідним до її здатності до осмислення, критичного сприйняття та емоційної стабільності. Вікова межа у 18 років, загальновизнана в міжнародному праві, має слугувати орієнтиром у формуванні політики держави щодо дітей у цифровому просторі. Саме тому завданням держави, суспільства, освітніх і наукових установ є створення умов для виховання обізнаної у цифрових просторах особистості, яка здатна не лише споживати, а й критично аналізувати інформацію. Освіта, моральне виховання, духовні цінності, прищеплені до 18 років, формують базис, що визначає особистість на наступні десятиліття її життя. Як зазначалося ще у стародавніх джерелах, роки юності закладають фундамент усіх наступних життєвих етапів. У зв'язку з цим держава має розробити та впровадити системні правові механізми контролю за діяльністю неповнолітніх в Інтернеті, забезпечити співпрацю з громадянським суспільством, соціальними інституціями та експертним середовищем, а також впроваджувати принципи інформаційної гігієни. Психологи, педагоги, правники мають спільно працювати над адаптацією цифрових платформ до вікових особливостей дитини, з урахуванням її права на захист, розвиток і свободу. Правове регулювання поведінки неповнолітніх у кіберпросторі повинно стати пріоритетним напрямом державної політики, що об'єднує юридичні, моральні, педагогічні й соціальні підходи. Тільки так можна забезпечити стійкий розвиток цифрового суспільства, у якому дитина буде не об'єктом маніпуляцій, а свідомим, вільним та захищеним учасником інформаційних процесів.

Висновки. У цифрову епоху кіберпростір став не лише простором

комунікації, а й потужним інструментом впливу на свідомість неповнолітніх, формуючи як позитивні, так і деструктивні моделі поведінки. Неповнолітні, будучи найвразливішою соціальною групою, дедалі частіше стають об'єктами кібербулінгу, маніпуляцій, протиправного залучення до злочинної діяльності, а також жертвами інформаційної залежності. Особливу тривогу викликає зростання кількості правопорушень за їх участі, поширення агресії, віртуальної девіантності та інтернет-залежності. Водночас, саме цифрове середовище має потенціал для формування високодуховної, етично відповідальної, соціально активної особистості. У зв'язку з цим виникає гостра потреба у створенні комплексної, міжсекторальної системи правового, освітнього, морального й інституційного захисту дітей у кіберпросторі, що поєднує класичні правозахисні підходи з новітніми моделями саморегуляції та цифрової просвіти. Такі механізми мають враховувати вікові, психоемоційні й культурні особливості розвитку дитини, передбачати запровадження вікових цензів доступу до інформації, фільтраційних технологій, підтримку сім'ї, педагогів і волонтерських організацій. Важливим є не лише запобігання деструктивним впливам, а й активне формування гуманістичного/духовно-ціннісного цифрового контенту, що виховує в молоді моральну стійкість, критичне мислення, здатність до самоусвідомлення й відповідальності. Держава повинна забезпечити належне нормативно-правове регулювання кіберсфери, створення профільного органу з нагляду за інформаційною безпекою дітей та інтегрувати міжнародні стандарти захисту прав дитини. Лише за умови скоординованої взаємодії держави, громадянського суспільства, родини та освітніх інституцій можливо забезпечити ефективний захист неповнолітніх у цифровому середовищі, зберігаючи їхнє право на розвиток, безпеку, свободу та гідність. Формування грамотної, духовно-зрілої особистості – ключ до сталого й гуманного розвитку суспільства у XXI столітті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. 10,000 unaccompanied refugee children are missing in Europe. URL: <http://www.independent.co.uk/news/world/10000-unaccompanied-refugee-children-are-missing-in-europe a6845081.html>.
2. 41 млн. підозрілих подій та 147 кіберінцидентів, – річний звіт ДЦКЗ / Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/321f4bf8>.
3. Ngo V. M., Gajula R., Thorpe C., Mckeever S. Discovering child sexual abuse material creators' behaviors and preferences on the dark web. Child Abuse & Neglect. 2024. 147 p. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2023.106558>.
4. Декларація прав дитини : Міжнародний документ Організації Об'єднаних Націй. Декларація від 20.11.1959 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text.

5. Дзюба Т. М. Віртуальна агресія як результат інтернет-залежної поведінки підлітків. *Вісник післядипломної освіти. Серія : Соціальні та поведінкові науки*. 2017. Вип. 3. С. 67–78.

6. Єфтеній С. В. Напрямки інноваційного розвитку методики розслідування кримінальних правопорушень проти дітей в умовах цифровізації. *Legal Bulletin*, 2024. № 13. С. 92. DOI: <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2024-13-A13>.

7. За 2023 рік кіберполіція виявила понад 3600 кіберзлочинів. Суспільне Новини. URL: <https://suspilne.media/673484-za-2023-rik-kiberpolicia-viavila-ponad-3600-kiberzlociniv/>

8. Кібербулінг – що це та як це зупинити? UNICEF. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/cyberbullying> (дата звернення: 29.04.2024).

9. Комп'ютерна безпека. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%27%D1%8E%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0_%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0

10. Костецька О. П. Кібербезпека дітей в інтернеті // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи : Матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 5 квітня 2019). Тернопіль, 2019. С. 24–26.

11. Лисенко О. М. Міжнародно-правове регулювання прав дитини в кіберпросторі. *Соціологія права*. 2016. № 3 (18). С. 25–30.

12. Моніторинг випадків суїцидів серед дітей. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/monitoring-vipadkiv-suyicidiv-sered-ditej. (дата звернення: 29.04.2024).

13. Організація Об'єднаних Націй : офіційний веб-ресурс. URL: <https://unic.un.org>. (дата звернення: 07.09.2024).

14. Освітня онлайн-платформа від StopSexтинг: Війна в Україні та небезпеки онлайн. URL: <https://stop-sexting.in.ua/> (дата звернення: 11.04.2025).

15. Припхан І. І., Артемович І. І. Правовий механізм захисту неповнолітніх від негативного впливу інформації в мережі Інтернет. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. Вип. 24. Т. 3. С. 104–108.

16. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 20.02.2025).

17. Сперкач Н. А., Ковбасюк В. С. Напрями запобігання кіберзлочинності та вдосконалення правового регулювання захисту прав людини у кіберпросторі. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2024. №6. С. 785–790.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2025

Vitalii V. SOKURENKO,

PhD in Law

*(Odesa State University of Internal Affairs, Odesa, Ukraine)***Viktoriya V. ABLAMSKA***(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)***INVOLVEMENT OF MINORS IN CRIMINAL ILLEGAL ACTIVITIES IN CYBERSPACE: A PHENOMENON AND PRINCIPLES OF COUNTERACTION**

Cyberspace in the 21st century appears as a complex and contradictory phenomenon: on the one hand, it opens up significant humanistic potential, on the other hand, it can act as an instrument of control, repression and distortion of values. In this space, the problem of the formation of the consciousness of a minor acquires special importance, because it is here that their socialization, the formation of moral guidelines and worldview take place. The conditions in which a child grows - in particular, the environment of the family, state, society, the influence of regional, cultural, informational factors - all this directly affects his psycho-emotional and spiritual development. The world of modern technologies and virtual communication requires society to adopt a new pedagogy of education, based on the values of labor, knowledge, moral responsibility, spirituality and service to the common good. In the digital age, it is extremely important to develop in children the ability to think critically, perceive higher ideals, understand historical heritage, cultural continuity of generations and national identity. Without support from adults – through example, mentoring, dialogue and meaningful presence in a child's life – words and abstract appeals lose all power. That is why the educational and upbringing process should include moral, ethical and spiritual components aimed at forming stable models of lawful behavior, the ability to distinguish good from evil, critically interpret information, and resist the destructive influences of cyberspace. The key task is to develop in adolescents an active civic position, the ability to self-realize through useful activities and creativity. The use of modern information and communication technologies should serve not only as a source of knowledge, but also as a tool for education based on the examples of moral authorities, outstanding personalities, and leaders of the nation. It is important to create humanistic digital content that promotes the ideas of goodness, responsibility, hard work, empathy and leadership in serving society. Cyberspace should become a space not only for information interaction, but also for moral growth, spiritual integration, and the formation of a personality capable of making a conscious contribution to the development of both the national and global community. Only under the conditions of such an approach will we be able to raise a generation of highly developed, responsible and spiritually rich people.

The article identifies the key parameters of the criminological phenomenon

of involving minors in criminally illegal activities in cyberspace. Its basic determinants are clarified and proposals are formulated regarding the principles of countering their reproduction.

Key words: *minors, cyberspace, cybercrime, involvement in illegal activities, information technology, virtual communication, cyberbullying, cybersecurity, Internet-dependent behavior, aggression, war, criminality.*